

УДК 657.6

Ю. А. ВЕРИГА

кандидат економічних наук, професор,

вищий навчальний заклад Укоопспілки

“Полтавський університет економіки і торгівлі”

Види та облік фінансових резервів торговельного підприємства

Визначено проблеми в обліку фінансових резервів торговельних підприємств. Виконано огляд чинних нормативно-правових актів України щодо наявності методик формування та використання окремих видів фінансових резервів. Здійснено критичний аналіз цих методик. Сформульовано рекомендації щодо вдосконалення обліку окремих категорій фінансових резервів для торговельних підприємств. Показано, що окрім нормативно регламентованих видів фінансових резервів торговельним підприємствам доцільно створювати фінансовий резерв на природні втрати та фінансовий резерв на поточний ремонт основних засобів.

Ключові слова: фінансові резерви, торговельні підприємства, облік, рахунки бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Реформування системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні здійснюється впродовж більш ніж двадцяти років та зумовлено зміною економічних відносин, запровадженням міжнародних стандартів обліку і звітності, де значна увага приділяється фінансовим резервам. Кожна країна створює резерви, враховуючи чинне законодавство, національні особливості і традиції, систему обліку та структуру фінансової звітності. Найбільш поширеним у світовій практиці є створення резервного капіталу та інших фінансових резервів. В Україні останнім часом приділяється недостатньо уваги питанням, пов'язаним з методикою обліку фінансових резервів, у тому числі на торговельних підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема методики формування та відображення фінансових резервів на рахунках бухгалтерського обліку знайшла відображення у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, але водночас залишається недостатньо дослідженою і розкритою в економічній літературі. Питання обліку фінансових резервів у частині сутності, принципів, класифікації резервів розглянуті у працях А. Н. Азриліян, М. І. Баканова, І. Б. Белозерцевої, Й. Бетге, С. М. Дячек, Ж. В. Загоруйко, О. М. Ісасенко, М. О. Козлової, Л. А. Мельникової, І. В. Нагорної, М. М. Орищенко, О. О. Пархомчук, Г. В. Савицької, Д. Л. Скотта, Я. В. Соколова, О. Д. Шеремета, І. Й. Яремка.

Метою дослідження є визначення актуальних проблем обліку фінансових резервів торговельних підприємств, розмежування видів резервів та пошук напрямів вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Основною метою ведення обліку фінансових резервів є отримання як узагальненої, так і деталізованої інформації про стан, методику створення резервів, порядок їх використання, відображення у звітності та вплив на фінансовий результат торговельних підприємств для прийняття ефективних управлінських рішень.

Так, М. О. Козлова [1] у своїх дослідженнях частково приділяла увагу розгляду питань відображення резервів на рахунках бухгалтерського обліку, акцентуючи увагу на перейменуванні рахунку “Забезпечення майбутніх витрат і платежів” на “Резерви майбутніх витрат і платежів”. В. С. Терещенко [2] при вирішенні цієї проблеми запропонувала методи розрахунку забезпечень матеріального заохочення, забезпечень наступних витрат на реструктуризацію, забезпечень на виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів.

При розгляді фінансових резервів М. М. Орищенко [3] акцентувала увагу на тих резервах, створення яких є обов'язковим і регламентоване законодавством України та нормативно-правовими актами Міністерства фінансів України: резерв сумнівних

© Ю. А. Верига, 2015

боргів, резерви майбутніх витрат і платежів, резервний капітал, а також резерв переоцінки необоротних активів та позабалансові резерви.

Для ретельного розгляду методик формування фінансових резервів та відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності доцільно дотримуватись такої послідовності: розглянути існуючі методики нарахування резервів, порядок документального оформлення руху резервів капіталу та відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку. Дослідження чинних нормативно-правових актів України, які регламентують порядок формування та використання резервів, дозволило зробити висновок щодо наявності методик створення резервів (табл. 1).

Таблиця 1

Наявність методик створення фінансових резервів згідно з чинним законодавством України

Вид резерву	Наявність методики розрахунку	Нормативний документ
Резерв сумнівних боргів	+	П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”
Резерви майбутніх витрат і платежів (крім резервів виплат відпусток та гарантійних зобов’язань)	-	П(С)БО 11 “Зобов’язання”
Резервний капітал	+	ст. 87 Господарського кодексу України
Резерв переоцінки основних засобів та нематеріальних активів	+	П(С)БО 7 “Основні засоби”, П(С)БО 8 “Нематеріальні активи”
Позабалансові резерви	-	П(С)БО 11 “Зобов’язання”

Слід зазначити, що П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” [4] передбачає формування резерву сумнівних боргів для сумнівної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та іншої поточної дебіторської заборгованості, яка вважається сумнівною.

Регламентовані методи створення резерву сумнівних боргів в Україні мають переваги і недоліки:

- Створення резерву методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості ґрунтується на аналізі платоспроможності конкретних дебіторів станом на дату балансу, і в цьому полягає його перевага. Однак недоліком цього методу є його трудомісткість, яка вимагає наявності повної і достовірної інформації про фінансовий стан дебітора, що не завжди є можливим.
- Створення резерву методом застосування коефіцієнта сумнівності шляхом класифікації дебіторської заборгованості є досить складним у технічному виконанні, і в цьому полягає його недолік, але його перевагою є те, що воно ґрунтується на фактичних даних підприємства. При цьому коефіцієнт сумнівності, визначений за даними попередніх періодів і за заборгованістю інших дебіторів, автоматично поширюється на дебіторську заборгованість звітного періоду.
- Створення резерву методом застосування коефіцієнта сумнівності шляхом визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході є простим у розрахунках, і в цьому полягає його перевага, але цей резерв можна створювати лише для дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Резерви майбутніх витрат і платежів (забезпечення) у сучасних умовах виступають єдиним механізмом нейтралізації комерційних ризиків і формуються для досягнення оперативного-тактичних цілей підприємства: мінімізації впливу ризикових подій, формування фінансового результату, створення умов для роз-

витку підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Загальновідомим є той факт, що суми створених резервів майбутніх витрат і платежів визнаються витратами, які відрізняються частотою виникнення та періодом нарахування.

П(С)БО 11 “Зобов’язання” [5] регламентує створення п’яти резервів майбутніх витрат і платежів: резерв виплат відпусток, резерв на додаткове пенсійне забезпечення, резерв на виконання гарантійних зобов’язань, резерв на реструктуризацію, резерв на виконання зобов’язань щодо обтяжливих контрактів.

При розгляді проблеми обліку резервів майбутніх витрат і платежів слід особливо увагу приділяти проблемним питанням методики їх формування, враховуючи галузеві особливості торговельних підприємств. Основними резервами майбутніх витрат і платежів, які повинен формувати суб’єкт господарювання, є такі: резерв на оплату відпусток, резерв на оплату преміальних виплат, резерв на гарантійний ремонт та гарантійне обслуговування, резерв на ремонт основних засобів, резерв природного убутку товарів. Отже, в обліковій політиці торговельного підприємства необхідно передбачати створення вищезазначених резервів, що забезпечить більш повну і достовірну інформацію для користувачів.

В Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку [6] міститься методика визначення щомісячного нарахування до резерву на оплату відпусток пропорційно сумі нарахованої заробітної плати. Такий порядок розрахунку резерву не може застосовуватись до підприємств, діяльність яких пов’язана із сезонністю робіт і, як наслідок, значними коливаннями заробітної плати. Для таких підприємств пропонуємо річну заплановану суму витрат на оплату відпусток розділити на 12 місяців і щомісяця нараховувати 1/12 його частину.

При формуванні резерву на оплату відпусток доцільно проводити його нарахування для кожної категорії працівників, а також працівникам окремих структурних підрозділів (для торговельних підприємств характерним є поділ працівників на дві категорії: працівники адміністрації та працівники, які займаються збутом; питома вага останніх є значною).

Сучасний стан методики обліку операцій, пов’язаних із формуванням резервів майбутніх витрат і платежів, можна охарактеризувати як незадовільний через недосконалість чинного законодавства України з питань формування резервів, відсутність уніфікованих форм документів для визначення величини резервів, відсутність методів розрахунку деяких видів резервів.

Для відновлення та підтримання в належному стані основних засобів торговельні підприємства проводять ремонтні роботи згідно із затвердженим планом і графіком. Такі роботи зазвичай проводяться в літній період часу, і саме на ці місяці припадають значні обсяги витрат. Тому з метою рівномірного розподілу витрат на ремонтні роботи доцільно формувати резерв на поточний ремонт основних засобів.

На торговельних підприємствах в процесі реалізації товарів виникають природні втрати: утриска, усушка, розпил, розсіпка тощо. З огляду на цю особливість та з метою рівномірного розподілу цих втрат виникає необхідність формування резерву природного убутку із здійсненням до нього щомісячних відрахувань. Резерв природних втрат повинен нараховуватись за окремими партіями товарів і відображатись в обліку лише до закінчення реалізації конкретної партії, і якщо резерв природних втрат для якоїсь партії не був використаний, він підлягає сторнуванню. Величина річного резерву природних втрат повинна визначатись виходячи із частини вартості товару, яку підприємство прогнозує (очікує) втратити протягом року, враховуючи термін реалізації партії, а розмір щомісячних нарахувань до резерву природного убутку потрібно визначати пропорційно сумі партій реалізованих товарів.

В сучасних умовах господарювання особливу роль відіграє резервний капітал торговельного підприємства, який формується за рахунок нерозподіленого прибутку та спрямовується на покриття в майбутньому непередбачених збитків, втрат; на дивіденди за привілейованими акціями; на відсотки за облігаціями тощо.

Створення резервного капіталу для акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю регламентується Законами України, а усі інші підприємства мають право передбачати порядок створення резервного капіталу у своїх статутах.

Облік кожного виду резервів, які створюють торговельні підприємства, повинен здійснюватися за кожним їх видом з виділенням субрахунків другого і третього порядків, що дасть можливість у кожному разі проконтролювати стан цих резервів, порядок їх формування і використання та відкоригувати їх залишок на дату складання звітності.

Торговельним підприємствам, які мають на меті зміцнення фінансового стану, доцільно збільшити відсоток відрахувань до резервного капіталу, про що обов'язково повинно бути зазначено в статуті та в наказі про облікову політику.

Висновки. Враховуючи характерні особливості функціонування торговельних підприємств, основними фінансовими резервами для них є резервний капітал, резерв сумнівних боргів, резерв майбутніх витрат і платежів, резерв переоцінки необоротних активів. Однак цим підприємствам доцільно створювати резерв на природні втрати та резерв на поточний ремонт основних засобів, облік яких повинен бути деталізований за кожним видом резерву і кожним об'єктом бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Козлова М. О. Оцінка зобов'язань в бухгалтерському обліку / М. О. Козлова // Вісник ЖДТУ: Економічні науки. – 2003. – № 4 (26). – С. 121–131.
2. Терещенко В. С. Бухгалтерський облік забезпечень майбутніх витрат і платежів: теорія та методика : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / В. С. Терещенко. – Київ, 2008. – 20 с.
3. Верига Ю. А. Резервування капіталу: облік, аудит та звітність : [монографія] / Ю. А. Верига, М. М. Орищенко. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 180 с.
4. П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” : Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>
5. П(С)БО 11 “Зобов'язання” : Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>
6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

Ю. А. ВЕРИГА
кандидат економічних наук, професор,
высшее учебное заведение Укоопсоюза
«Полтавский университет экономики и торговли»

Виды и учет финансовых резервов торгового предприятия

Определены проблемы в учете финансовых резервов торговых предприятий. Сделан обзор действующих нормативно-правовых актов Украины на предмет наличия методик формирования и использования отдельных видов финансовых резервов. Выполнен критический анализ этих методик. Сформулированы рекомендации по совершенствованию учета отдельных видов финансовых резервов для торговых предприятий. Показано, что кроме нормативно регламентированных видов финансовых резервов торговым предприятиям целесообразно создавать финансовый резерв на природные потери и финансовый резерв на текущий ремонт основных средств.

Ключевые слова: *финансовые резервы, торговые предприятия, учет, счета бухгалтерского учета.*

Yu. A. VERYHA
PhD (Economics), Professor,
Higher Education Establishment of the Ukrainian Cooperative Union
"Poltava University of Economics and Trade"

Categories and Accounting of Financial Reserves at a Trade Enterprise

In spite of longer than 20 years of reforms in the accounting and reporting system in Ukraine, weak attention has been paid to issues related with the methodology of accounting of financial reserves, including at trade enterprises. The purpose of the study is to outline important problems in the accounting of financial reserves in the trade sector and formulate recommendations on improvements in the respective methods.

A review of current regulatory acts in Ukraine, stipulating the methods for accumulating and use of financial reserves, is made; a critical analysis of these methods is given. Recommendations on improvements in the accounting of selected categories of the existing financial reserves in the context of trade enterprises are proposed, such as the reserve for bad debts, the reserve for future expenditures and payments etc. In view of the peculiarities of trade business, trade enterprises should care to create the reserve for natural losses and the reserve for current repair of fixed assets, with the detailed accounting by each category of assets.

Keywords: *financial reserves, trade enterprises, accounting, accounts.*

